



november '68

kunstwerk van de maand

centraal museum | utrecht | agnietenstraat 1
mallebaan 42

Het afgebeelde kunstwerk is gedurende de maand november geëxposeerd in de hal van het Centraal Museum Agnietenstraat 1 (Buslijn 2)

utrechts meester

ca. 1500
„Anna te Drieën”,
eikehout, 45,1 x 47,8 cm
Inv. nr. 15325
Aankoop 1967

Op het einde van de Middeleeuwen waren in het christelijk geloof een groot aantal vormen van devotie ontstaan, waarvan sommige tot een vrij klein gebied beperkt bleven, andere daarentegen zich over grote delen van het christelijke Europa hadden verspreid. Alle hebben ze gemeen dat in de verering en de voorstelling van de heiligen het accent zeer sterk op de menselijke eigenschappen of vermenschlijkte aspecten van de personen valt, terwijl de zuiver religieuze of bovennatuurlijke aspecten zoniet verwaarloosd dan toch als bekend worden verondersteld.

Tegen het einde van de 15e eeuw kende de devotie tot de H. Anna een zeer grote bloei, samenhangend met het verschijnen van de in het Latijn gestelde Lof van de H. Anna door Trithemius in 1494 te Mainz uitgegeven. In deze tijd werd Anna meer en meer zittend uitgebeeld, in tegenstelling tot de meestal staande voorstellingen van vroeger. Veelal worden Maria, haar dochter, en het kleine Christuskind in haar gezelschap op een lange zitbank geplaatst. Dit thema is een der beste voorbeelden van vermenschlijking en algemene verspreiding tegelijkertijd, dat van Italië tot in Scandinavië en van Spanje tot in Silezië bekend was en uitgebeeld werd. Eigenlijk is het een lief familietafereeltje waarin Maria links op de bank zit, Anna rechts, terwijl het kindje dikwijls met een of andere vrucht in de hand (die in onze groep helaas verloren is gegaan) spelend van zijn moeder naar zijn grootmoeder loopt, die hem met uitgestrekte armen zal opvangen.

Toch had deze voorstelling voor de mensen van de Middeleeuwen een diepere betekenis: zij zagen in deze drie generaties een verkorte stamboom van Christus en tevens een zinspeling op de maagdelijkheid van de Moeder Gods.

Ook in onze streken hebben beeldsnijders en schilders het onderwerp een groot aantal keren uitgebeeld (zie o.a. het ca. 1510—20 te dateren schoorsteenfries in de gotische kamer van het Centraal Museum, in deze uitgave besproken december 1967). De houten groep is hoogstwaarschijnlijk afkomstig uit een groter geheel, namelijk uit een gesneden altaar. Zoals op stijlkritische gronden mag worden aangenomen, werd dit werk uitgevoerd omstreeks 1500 door een Utrechts beeldhouwer; afgezien van de lossere compositie van de houten groep tegenover de compacte vorm van het stenen reliëf, vertonen kleding, plooienvall en gezichtsbehandeling van beide werken een aantal overeenkomsten die duidelijk op de Utrechtse oorsprong wijzen.